

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.510.45.2017.AJK

**Pan
Andrzej Dera
Sekretarz Stanu
w Kancelarii Prezydenta
Rzeczypospolitej Polskiej**

ul. Wiejska 10
00-902 Warszawa

W dniu 24 lipca 2017 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, kierując na podstawie art. 122 ust. 5 Konstytucji RP do Sejmu RP ustawę z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw oraz ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. o Sądzie Najwyższym, z umotywowanym wnioskiem do ponownego rozpatrzenia, zapowiedział rozpoczęcie szerokiej debaty oraz prac nad nowymi projektami ustaw reformującymi sądownictwo¹.

W pełni podzielam stanowisko Prezydenta RP, iż wymiar sprawiedliwości jest jedną z tych instytucji, które odgrywają niebywale ważną rolę w demokratycznym państwie prawa. Od jakości jego funkcjonowania zależy zaufanie społeczeństwa do państwa i jego instytucji. Dlatego, w moim przekonaniu, reforma wymiaru sprawiedliwości jest niezbędna zarówno dla obywateli, jak i dla środowiska sędziowskiego. W trakcie debaty na temat kształtu tej reformy warto zastanowić się głębiej nad jej istotą. W mojej ocenie, przystępując do analizy kształtu tej reformy, nie

¹ <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,257,prezydent-w-najblizszym-czasie-przedstawie-nowe-wersje-projektow-reformujacych-sadownictwo.html>, data ostatniego dostępu: 30.08.2017 r.

należy koncentrować się jedynie na formułowaniu propozycji dotyczących dwóch wskazanych powyżej ustaw, lecz spojrzeć kompleksowo na cały system wymiaru sprawiedliwości i wskazać na obszary, które wymagają naprawy. **Sądzę, że planowana reforma sądownictwa powinna być reformą wielopłaszczyznową, obejmującą zarówno zmiany instytucjonalne dotyczące ustroju sądów, jak i proceduralne, skupiające się na poprawie unormowań dotyczących postępowania sądowego. Moje przekonanie co do konieczności wprowadzenia zmian w tym obszarze wynika z sygnałów wskazujących na niedoskonałości w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości, które otrzymuję od obywateli.** Pragnę jednocześnie przy tym zaznaczyć, że osoby, które są z działań sądów zadowolone, nie zwracają się do Rzecznika – czynią to natomiast obywatele, którzy są z ich pracy niezadowoleni.

Skargi wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości należy podzielić na trzy grupy. Pierwsza, to skargi na sprawność postępowania, czyli z reguły jego przewlekłość. Druga grupa, to skargi na kulturę postępowania, czyli skargi na to, co się dzieje na sali sądowej, a więc chodzi w nich przede wszystkim o stosunek sędziego do stron postępowania. Trzecią grupę stanowią skargi, których autorzy wyrażają niezadowolenie z wyroku, gdyż twierdzą, że jest on niesprawiedliwy. Problemy zawarte w pierwszej grupie, które mogą znaleźć swoje rozwiązanie poprzez zmianę obowiązujących przepisów, stanowią przedmiot niniejszego wystąpienia.

Oceniając obecną sytuację przez pryzmat skarg kierowanych do Rzecznika wydaje się, że **głównym problemem polskiego wymiaru sprawiedliwości jest wzrost liczby spraw wpływających do sądów. Uważam więc, że głównie nad tym problemem powinien się pochylić prawodawca i znaleźć takie rozwiązania, które dużą część tych spraw, bez uszczerbku dla ochrony praw jednostki, przekażą do rozstrzygnięć w trybie procedur pozasądowych.** Jeśli udałoby się to uczynić, to prawdopodobnie rozwiązałyby to także szereg innych problemów, które dotyczą funkcjonowania sądów.

Niezależnie od powyższej diagnozy, pragnę zasygnalizować Panu Ministrowi wybrane propozycje o charakterze kierunkowym dotyczące funkcjonowania polskiego wymiaru sprawiedliwości, które mogą pozwolić na to, aby planowane reformy sądownictwa były zgodne z konstytucyjną zasadą trójpodziału władz, niezależności

sądownictwa oraz służyły lepszemu zagwarantowaniu obywatelom konstytucyjnego prawa do sądu. Podnoszone przeze mnie postulaty mają na celu przede wszystkim zapewnienie każdemu człowiekowi prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Uwagi te wielokrotnie podnosiłem uprzednio w wystąpieniach generalnych, kierowanych głównie, choć nie tylko, do Ministra Sprawiedliwości. W niniejszym piśmie, pozwolę sobie wskazać również Panu Ministrowi najistotniejsze zagadnienia dotyczące tej materii. Jednocześnie zdaje sobie sprawę, że postulaty zaprezentowane w moim wystąpieniu nie wyczerpują propozycji niezbędnych do kompleksowej reformy sądownictwa. Ufam jednak, iż stanowią one będą istotny wkład w dalszą dyskusję na ten temat.

Wyrażam również nadzieję, że zarekomendowane w niniejszym piśmie działania umożliwią eliminację niektórych zarzutów wobec wymiaru sprawiedliwości, wpływając na lepszy odbiór sądownictwa w opinii publicznej. Jestem głęboko przekonany, że reforma sądownictwa jest szansą, aby wzmocnić państwo, aby obywatele utożsamiali się z jego instytucjami, szanowali jego struktury, w tym władzę sądowniczą.

1. Postulaty dotyczące usprawnienia procedur sądowych

1.1 Sprawy z zakresu procedury karnej

a) Postulat zapewnienia pokrzywdzonemu realnej możliwości odwołania się od wyroku nakazowego²

W ocenie Rzecznika nie ulega wątpliwości, że rozpoznawanie na posiedzeniu niejawnym kwestii zakończenia postępowania karnego poprzez wydanie wyroku nakazowego jest sprawą w rozumieniu Konstytucji RP, w której należyta ochronę powinny mieć interesy osoby pokrzywdzonej. Strony postępowania otrzymują odpis wyroku nakazowego i mogą wnieść od niego sprzeciw, pokrzywdzony ma taką możliwość tylko wtedy, gdy zgłosi swój udział w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

² Nr sprawy w BRPO: II.510.840.2016

Jednocześnie przepisy dopuszczają zakończenie sprawy bez informowania o tym pokrzywdzonego uniemożliwiając mu tym samym zakwestionowanie wyroku nakazowego. **Tak ukształtowane przepisy powodują, w odniesieniu do pokrzywdzonego, że przyznanie mu uprawnienia do występowania w charakterze strony w postępowaniu nakazowym staje się pozorne. Przepisy procedury karnej powinny być ukształtowane w ten sposób, aby umożliwiały pokrzywdzonemu skuteczne wykonywanie swoich uprawnień. Uchybienie temu obowiązkowi narusza zasadę sprawiedliwości proceduralnej wynikającą z art. 45 ust. 1 i art. 2 Konstytucji RP.**

W obecnym stanie prawnym pokrzywdzony jest informowany o możliwości zgłoszenia udziału w postępowaniu sądowym w charakterze oskarżyciela posiłkowego do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej, jednak żadne przepisy nie nakazują poinformowania go o tym, że postępowanie przed sądem może zostać zakończone wyrokiem nakazowym, a więc bez rozpoczynania takiego przewodu a nawet o wydaniu takiego wyroku. Dla pokrzywdzonego działającego bez profesjonalnego pełnomocnika może to spowodować niemożność obrony jego słuszných interesów. Może on bowiem pozostawać w uzasadnionym przekonaniu, że oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego będzie mógł złożyć po wezwaniu go przez sąd na rozprawę główną.

Powyższe uwagi przedstawiłem Ministrowi Sprawiedliwości³, prosząc o rozważenie podjęcia stosownych działań legislacyjnych. Do chwili obecnej nie otrzymałem jednak odpowiedzi na swoje wystąpienie.

b) Postulat dostosowania sposobu doręczania pism procesowych oraz innej dokumentacji sądowej w postępowaniu karnym do obecnego poziomu rozwoju technologiczno-społecznego⁴

Pragnę zwrócić uwagę na anachroniczny system doręczeń dokumentacji sądowej, który nie wykorzystuje możliwości, jakie daje współczesny rozwój technologii cyfrowych.

³ Pismo z dnia 13 marca 2017 r.

⁴ Nr sprawy w BRPO: II.511.330.2016

W polskim procesie karnym przekazywanie pism procesowych za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej jest niewykorzystywane.

Drogę ku tego typu doręczeniom otwiera art. 132 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm., dalej jako: k.p.k.), zgodnie z którym pismo może być doręczone również za pomocą faksu lub poczty elektronicznej. Jednak zgodnie z art. 138 k.p.k., jeśli strony procesu przebywają za granicą i nie wskazały adresu zastępczego w kraju, obowiązuje tzw. doręczenie fikcyjne. Korespondencja procesowa załączana jest do akt sprawy i traktowana jako doręczona. W sądach i prokuraturach ze względu na brak bezpośredniego potwierdzenia otrzymania korespondencji korzystanie z poczty elektronicznej przy pismach procesowych traktowane jest wyłącznie pomocniczo. W przypadku, gdy znane są dane do korespondencji elektronicznej, powinna obowiązywać zwykła forma doręczenia. Niepokój budzi też fakt, że nie ma obowiązku pouczenia osoby przebywającej za granicą o treści art. 138 k.p.k. i konieczności wskazania adresata do doręczeń w kraju. Przemilczenie tej informacji stanowi naruszenie podstawowych praw uczestników postępowania karnego.

W związku z tym zwróciłem się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie działań zmierzających do dostosowania procedury karnej do obecnego poziomu rozwoju technologiczno-społecznego⁵. Do chwili obecnej nie otrzymałem odpowiedzi na to wystąpienie.

1.2 Sprawy z zakresu procedury cywilnej i administracyjnej

a) Postulat wprowadzenia informacji na zawiadomieniach o pozostawieniu przesyłki sądowej w placówce pocztowej (awizach) o sądzie – nadawcy przesyłki⁶

W świetle obowiązującego prawa, nieodebranie przez adresata przesyłki pozostawionej w placówce pocztowej lub urzędzie gminy w terminie wynikającym z art. 139 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (po dwukrotnym pozostawieniu awizo

⁵ Pismo z dnia 7.09.2016 r.

⁶ Nr sprawy w BRPO: V.510.176.2015

w skrzynce pocztowej) powoduje przyjęcie fikcji prawnej doręczenia przesyłki, pociągającej za sobą wszelkie skutki doręczenia (dotyczy to również pierwszej przesyłki w sprawie). Ewentualne terminy procesowe liczy się wówczas od ostatniego dnia, kiedy była możliwość odebrania przesyłki. Osoba, która dowiedziała się o jej awizowaniu krótko po upływie terminu odbioru przesyłki, nadal może dokonać wymaganych czynności bez narażenia się na negatywne skutki uchybienia terminowi procesowemu. Mimo że nie odebrała przesyłki, może udać się do sądu i zapoznać się z jej zawartością oraz na nią zareagować (np. wnieść sprzeciw od doręzonego w ten sposób nakazu zapłaty). W praktyce jest to jednak bardzo utrudnione, ponieważ awizo nie zawiera informacji o tym, skąd pochodziła przesyłka (tym samym obywatel nie wie, do którego sądu ma się w jej sprawie zwrócić).

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości⁷ Rzecznik postulował zmianę obowiązującego wzoru awizo, który określony jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r. w *sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym*⁸. Minister Sprawiedliwości odmówił dokonania zmian we wskazanym zakresie. W mojej ocenie jednak, w celu zapewnienia obywatelom lepszego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w dalszym ciągu postulat ten jest zasadny.

b) Postulat wywierania skutku przez pismo nadane do sądu za pośrednictwem dowolnego operatora pocztowego⁹

W procedurze cywilnej i sądownoadministracyjnej, a także administracyjnej i podatkowej, skutek wniesienia pisma bezpośrednio do sądu może być osiągnięty tylko, jeżeli pismo to zostanie nadane za pośrednictwem operatora wyznaczonego, a nie innego operatora pocztowego. We wszystkich procedurach zasadą jest, że nadanie pisma procesowego pocztą przed upływem terminu na jego wniesienie skutkuje zachowaniem terminu – w takim przypadku „decyduje data stempla pocztowego”. W procedurze cywilnej i sądownoadministracyjnej, a także administracyjnej i podatkowej, taki skutek osiąga się

⁷ Pismo z dnia 20.12.2016 r.

⁸ Dz. U. z 2015 r., poz. 1222 ze zm.

⁹ Nr sprawy w BRPO: V.510.51.2015

jednak tylko wówczas, gdy skorzysta się z usług operatora wyznaczonego – obecnie jest to Poczta Polska S.A. Odmienne jest w procedurze karnej, w której, dla zachowania terminu, wystarczy nadanie pisma „w placówce podmiotu zajmującego się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej”. Rzecznik postulował **nowelizację procedury cywilnej, sądownoadministracyjnej i podatkowej poprzez wprowadzenie do nich analogicznej regulacji jak w procedurze karnej. Obecnie zdarza się bowiem, że strona procesu, nada pismo przed upływem terminu za pośrednictwem innego (w szczególności tańszego) operatora pocztowego i jeśli pismo to wpłynie do sądu po upływie terminu – jest odrzucane.** W związku z zauważonym problemem, Rzecznik Praw Obywatelskich postulował wprowadzenie następujących zmian w systemie prawa:

- art. 83 § 3 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi,
- art. 165 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego,
- art. 57 § 5 pkt 2 Kodeksu postępowania administracyjnego,
- art. 12 § 6 pkt 2 Ordynacji podatkowej.

Wskazane powyżej postulaty Rzecznika niestety nie zostały uwzględnione.

c) Postulat wprowadzenia do systemu prawa możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego bezczynności w rozpoznaniu skargi, wniosku oraz petycji¹⁰

Częstym przedmiotem skarg kierowanych do RPO są przypadki bezczynności w rozpoznawaniu skarg, wniosków oraz petycji. **W przypadku niedochowania przez organ właściwy do ich załatwienia ustawowych terminów, brak jest możliwości ich skutecznego dyscyplinowania. Przepisy procedury sądownoadministracyjnej wyłączają bowiem możliwość zaskarżenia bezczynności w rozpoznaniu skargi, wniosku, bądź petycji.** Rzecznik zwrócił się do Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP (dalej: Komisja) z prośbą o rozważenie stosownej nowelizacji procedury sądownoadministracyjnej.

W dniu 14 marca 2017 r. Komisja zdecydowała o niepodjęciu inicjatywy legislacyjnej w postulowanym przedmiocie. W ocenie Rzecznika jednak zasadne jest rozważenie wskazanego zagadnienia.

¹⁰ Nr sprawy w BRPO: V.510.68.2016

d) Postulat zwiększenia skuteczności instytucji pozwu zbiorowego¹¹

Rzecznik badał praktykę stosowania instytucji pozwu zbiorowego. Z poczynionych przez Rzecznika ustaleń wynikało, że **obecnie obowiązujące regulacje nie sprzyjają grupowemu dochodzeniu roszczeń. Pozwy zbiorowe są rzadko stosowane, procedowanie nad nimi jest długotrwałe, a większość z tych, które zostały w latach 2010-2015 rozpoznane, zostało odrzucone lub zwrócone bez merytorycznego badania zasadności roszczenia.** Wskazuje to na istotne bariery proceduralne i z tego względu Rzecznik przedstawił istniejący problem Ministrowi Rozwoju¹². Z uwagi na powyższe, Rzecznik postulował kompleksową nowelizację procedury grupowego dochodzenia roszczeń.

Z przedstawionych Rzecznikowi przez Ministra Rozwoju¹³ wyjaśnień wynika, że aktualnie trwa przegląd regulacji dotyczących postępowania grupowego pod kątem możliwości usprawnienia mechanizmu dochodzenia roszczeń przez wierzycieli z sektora małych i średnich przedsiębiorstw. W związku z powyższym pozwalam sobie wskazać na aktualność wskazanego postulatu.

1.3 Pozostałe postulaty dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości

a) Postulat wprowadzenia pouczeń o możliwości złożenia wniosku o umorzenie, odroczenie lub rozłożenie na raty opłaty kancelaryjnej od wniosku o wydanie odpisu wyroku z uzasadnieniem¹⁴

Procedura sądownoadministracyjna przewiduje obowiązek uiszczenia opłaty od wniosku o wydanie odpisu wyroku z uzasadnieniem. Jego uzyskanie jest niezbędnym warunkiem złożenia skargi kasacyjnej od wyroku oddalającego skargę. Choć zaznaczyć trzeba, że niewniesienie opłaty nie spowoduje negatywnych skutków procesowych – odpis

¹¹ Nr sprawy w BRPO: V.510.219.2015

¹² Pismo z dnia 23.04.2015 r.

¹³ Pismo z dnia 17.02.2017 r.

¹⁴ Nr sprawy w BRPO: V.510.234.2015

wyroku i tak zostanie wydany, a opłata ściągnięta w drodze egzekucji administracyjnej – osoby, których nie stać na poniesienie opłaty mogą z tego względu zrezygnować ze złożenia wniosku o wydanie odpisu wyroku z uzasadnieniem i pozbawiać się w ten sposób możliwości jego zaskarżenia. Tymczasem, **istnieje możliwość umorzenia, odroczenia lub rozłożenia na raty tej opłaty, o czym jednak – w obecnej praktyce – zainteresowani nie są pouczeni.** W tej sprawie zwróciłem się¹⁵ do Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej: NSA) wskazując, że **udzielanie dodatkowych pouczeń (o ulgach w opłacie kancelaryjnej) mogłoby się przyczynić do lepszej ochrony praw jednostki. Postulowałem również zmianę praktyki udzielania pouczeń przez sądy administracyjne.**

Prezes NSA stanął na stanowisku¹⁶, że nadmierne rozbudowanie pouczeń samo w sobie ogranicza przejrzystość komunikatu kierowanego do strony. Nie podzielam opinii Prezesa NSA w tej materii. Z uwagi na powyższe, uważam, że wskazana kwestia wymaga rozważenia.

b) Postulat wprowadzenia obligatoryjnego ustanawiania pełnomocnika dla osoby, względem której prowadzone jest postępowanie o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym bez ich zgody¹⁷

W obowiązującej procedurze regulującej postępowanie sądowe o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym bez zgody (ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Dz. U. z 2017 r., poz. 882), sąd może ustanowić dla osoby, względem której toczy się postępowanie pełnomocnika – nie ma jednak takiego obowiązku. W mojej ocenie, **zmiana prawa, polegająca na obligatoryjnym ustanawianiu pełnomocnika mogłaby pomóc zapobiegać przypadkom bezpodstawnego umieszczania w szpitalach psychiatrycznych.** W związku z tym skierowałem wystąpienie w tym przedmiocie do Ministra Zdrowia¹⁸. Znowelizowana ustawa nie weszła jednak w życie z dniem 1 lipca 2017 r., jak zakładało Ministerstwo Zdrowia. Projekt odnoszący się

¹⁵ Pismo z dnia 19.01.2016 r.

¹⁶ Pismo z dnia 2.03.2016 r.

¹⁷ Nr sprawy w BRPO: V.5150.1.2014

¹⁸ Pismo z dnia 22.06.2016 r.

do wskazanego zagadnienia został przedłożony Radzie Ministrów w dniu 29 sierpnia 2017 r.¹⁹ W związku z powyższym pragnę wskazać na aktualność postulatu obligatoryjnego ustanawiania pełnomocnika dla skutecznej ochrony praw i wolności człowieka i obywatela.

c) Postulat uchylenia przepisów prowadzących do uprzywilejowania wierzytelności bankowych²⁰

Po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego, które doprowadziło do likwidacji bankowego tytułu egzekucyjnego (dalej: BTE)²¹, banki zaczęły korzystać z – dotychczas martwej – regulacji, umożliwiającej wnioskowanie do sądu o wydanie nakazu zapłaty na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych. Umożliwia to bankom szybkie dochodzenie roszczeń w postępowaniu nakazowym (bez rozprawy). W wielu sprawach nakazy zapłaty mogą ulec uprawomocnieniu, ze względu na niską świadomość prawną obywateli. W konsekwencji, aktualnie możliwość uzyskania nakazu zapłaty przez banki postrzegana jest jako pewna modyfikacja niekonstytucyjnego BTE.

W związku z powyższym zwróciłem się do Ministra Sprawiedliwości²² o podjęcie prac zmierzających do uchylenia art. 485 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego²³. Minister Sprawiedliwości, pismem z dnia 16 marca 2017 r., poinformował mnie o podjęciu stosownych prac legislacyjnych w tym zakresie. Na chwilę obecną, pomimo upływu ponad pół roku i ponaglenia, wspomniany projekt ustawy uchylającej wskazany przepis nadal nie został przedstawiony. W konsekwencji, uznaję za konieczne zwrócenie uwagi na aktualność powyższego problemu.

2. Dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości²⁴

2.1 Postulaty płynące z raportu z badań pt. „Dostępność wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami”

¹⁹ <http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12290405/katalog/12381620#12381620>, data ostatniego dostępu: 1.09.2017 r.

²⁰ Nr sprawy w BRPO: V.510.5.2017

²¹ Wyrok TK z dnia 15.04.2015 r. o sygn. akt P 45/12.

²² Pismo z dnia 27.01.2017 r.

²³ Dz. U. z 2016 r., poz. 1822

²⁴ Nr sprawy w BRPO: XI.411.1.2017

W 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wydał raport z badań pt. „Dostępność wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami”, który analizuje szereg barier w tym obszarze. Należą do nich m.in. ograniczenia w korzystaniu ze zdolności do czynności procesowych, wyłączenia w zakresie możliwości bycia świadkiem, czy wreszcie bariery komunikacyjne i architektoniczne w obrębie infrastruktury instytucji wymiaru sprawiedliwości. Znoszenie tych barier jest wspólnym wyzwaniem również dla przedstawicieli organów władzy publicznej. Dlatego poniżej uprzejmie przedstawiam najistotniejsze postulaty w tym zakresie:

- a) Konieczność zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia w jej obecnym kształcie i wdrożenia modelu wspieranego podejmowania decyzji.
- b) Potrzeba nowelizacji art. 576 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewiduje on obligatoryjnego wysłuchania osoby ubezwłasnowolnionej przed wydaniem orzeczenia co do istoty sprawy.
- c) Regulacje dotyczące zasad składania oświadczeń woli powinny przewidywać różne formy komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami, ponieważ barierą w zakresie dostępu osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną do wymiaru sprawiedliwości są formy szczególne oświadczeń woli.
- d) Konieczność popularyzowania stosowania przesłuchań na odległość oraz przeprowadzania dowodu na odległość z wykorzystaniem urządzeń technicznych, a także rozważenie ewentualnych zmian o charakterze legislacyjnym w zakresie przepisów ograniczających możliwość składania zeznań w charakterze świadka przez osoby z niepełnosprawnościami.
- e) Potrzeba nowelizacji ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. Nr 209, poz. 1243 ze zm.) tak, aby do udostępniania usług tłumacza migowego zobowiązane były wszystkie instytucje finansowane ze środków publicznych, w tym instytucje wymiaru sprawiedliwości.
- f) Pilne stworzenie państwowego systemu certyfikacji tłumaczy języka migowego.
- g) Konieczność działań na rzecz cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości tak, aby możliwie duża część dokumentacji w postępowaniu była dostępna w wersji elektronicznej.

Celowe wydaje się przeprowadzenie audytu wszystkich serwisów internetowych administrowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz spełniania standardów WCAG 2.0 (*Web Content Accessibility Guidelines*).

- h) Potrzeba kompleksowego audytu dostępności infrastruktury instytucji wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami, a także przygotowanie planu remontów i uwzględnianie zasady uniwersalnego projektowania przy tworzeniu nowych inwestycji.
- i) Potrzeba organizacji cyklicznych szkoleń dla wszystkich osób pracujących w wymiarze sprawiedliwości w zakresie specyfiki różnych rodzajów niepełnosprawności, a także szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Konieczna jest także większa dbałość o dostępność procesu rekrutacji, a także dostosowanie stanowisk i środowiska pracy w instytucjach wymiaru sprawiedliwości do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

2.2 Pozostałe sprawy dotyczące dostępu osób z niepełnosprawnością do wymiaru sprawiedliwości

a) Sposób doręczania pism sądowych w postępowaniu karnym osobom z niepełnosprawnością²⁵

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości²⁶ zasygnalizowałem, że osoby z niepełnosprawnością, a także osoby obłożnie chore powinny mieć możliwość odbierania pism sądowych w postępowaniu karnym za pośrednictwem pełnomocnika. Z dniem 1 lipca 2015 r. wyłączono możliwość doręczania pism sądowych istotnych dla oskarżonego w drodze tzw. doręczenia pośredniego oraz za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami Kodeksu postępowania karnego oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie

²⁵ Nr sprawy w BPRO: II.510.1232.2015

²⁶ Pismo z dnia 24.03.2016 r.

*szczegółowych zasad i trybu doręczania pism sądowych w postępowaniu karnym*²⁷, pisma takie, jak np. zawiadomienie o terminie pierwszej rozprawy głównej bądź zawiadomienie o terminie posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania, można doręczyć oskarżonemu osobiście albo poprzez dwukrotne awizowanie. Zmiany wynikły z pojawiających się w praktyce problemów związanych z doręczeniami pośrednimi. Adresaci pism procesowych, w tym zwłaszcza oskarżeni, kwestionowali prawidłowość doręczenia pisma, wskazując na sytuacje, gdy dorosły domownik nie przekazał im pisma sądowego lub przekazał je z opóźnieniem. W mojej ocenie, w systemie prawa powinny istnieć rozwiązania uwzględniające sytuację osób z niepełnosprawnością, obłożnie chorych, czy z innych przyczyn niezdolnych do osobistego odbioru pism sądowych w postępowaniu karnym.

Do chwili obecnej nie otrzymałem odpowiedzi ze strony Ministra Sprawiedliwości na wskazane wystąpienie. W związku z powyższym, zasadne jest zasygnalizowanie i rozważenie wskazanego problemu.

3. Postulaty dotyczące osób zatrudnionych w wymiarze sprawiedliwości

3.1 Sędziowie

- a) Postulat umożliwienia wniesienia środka zaskarżenia od decyzji Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie odwołania sędziego z delegacji do innego sądu oraz określenia przesłanek, jakimi powinien kierować się Minister Sprawiedliwości odwołując sędziego z delegacji**²⁸

Aktualnie brzmienie art. 77 § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 r., poz. 2062 ze zm.; dalej jako: P.u.s.p.) nie nakłada na Ministra Sprawiedliwości obowiązku uzasadniania decyzji w przedmiocie odwołania sędziego z delegacji do innego sądu. Brak jest również przesłanek, jakimi powinien kierować się Minister Sprawiedliwości odwołując sędziego z delegacji. Minister posiada

²⁷ Dz. U. z 2017 r., poz. 92 ze zm.

²⁸ Nr sprawy w BPRO: VII.561.11.2014

więc możliwość odwołania sędziego z delegacji bez podania jakiegokolwiek przyczyny uzasadniającej swoją decyzję. Budzi to moje wątpliwości z punktu widzenia art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji RP oraz z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji RP. Mechanizm ten – w przypadkach delegacji sędziów do sądów wyższej instancji – może być wykorzystywany jako forma kary lub nacisku na delegowanego sędziego, ponieważ w sytuacji odwołania sędziego z delegacji, bez jego zgody, decyzja w tym zakresie pozostawiona została uznaniu Ministra Sprawiedliwości. Istnieje zatem możliwość wystąpienia wpływu władzy wykonawczej na skład sądu rozstrzygającego określone sprawy, bowiem nagłe odwołanie sędziego (bez zachowania okresu uprzedzenia), który ma już stworzony referat uniemożliwia zakończenie spraw prowadzonych przez sędziego delegowanego w sądzie do którego został – za swoją zgodą – oddelegowany. Może spowodować to opóźnienie w rozpoznaniu wskazanych spraw. W takich sytuacjach znaczny upływ czasu częstokroć powoduje bezprzedmiotowość kontynuowania postępowania już w innym składzie osobowym, z uwagi np. na przedawnienie karalności czynu. Również z punktu widzenia prawa do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i niezawisły sąd (gwarancji określonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), wątpliwości co do jego realizacji wywołuje sytuacja, w której organ władzy wykonawczej może w sposób zupełnie dowolny wpływać na skład sądu, o ile w jego składzie zasiada sędzia delegowany.

Ponadto, istnienie zagrożenia odwołaniem z delegacji może wywołać u sędziów delegowanych do sądów wyższej instancji tzw. „efekt mrozący”, czyli może skłaniać, przynajmniej niektórych z nich, do unikania podejmowania takich decyzji, które władzy wykonawczej mogą się nie spodobać.

Wielokrotnie²⁹ kierowałem do Ministra Sprawiedliwości wystąpienia wskazujące na opisane powyżej zagrożenia. Pismem z dnia 3 listopada 2016 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości poinformował mnie, że kwestia rozważenia zmian prawnych w zakresie regulacji dotyczących delegacji sędziów, w tym delegacji do innych sądów jest również zasadna z punktu widzenia Ministerstwa Sprawiedliwości. Jednocześnie zostałem zapewniony, iż zostanie ona przez Ministerstwo uwzględniona podczas planowanej, szerokiej zmiany regulacji prawnych dotyczących ustroju sądów powszechnych.

²⁹ M.in. pismo z dnia 25.09.2015 r., pismo z dnia 19.01.2016 r.

Mając na względzie powyższe, nadal postuluję wprowadzenie do P.u.s.p. przepisów regulujących w sposób szczegółowy przesłanki i tryb odwołania sędziego z delegacji, jak również wprowadzenie możliwości wniesienia przez sędziego środka zaskarżenia do sądu na decyzję Ministra Sprawiedliwości w tym przedmiocie.

b) Postulat umożliwienia sędziom odwołania się od decyzji Ministra Sprawiedliwości odmawiającej przeniesienia na inne miejsce służbowe³⁰

Celem tego postulatu jest umożliwienie sądowej, niezależnej kontroli decyzji Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie przeniesienia sędziego na inne miejsce służbowe.

W aktualnym stanie prawnym, tj. w art. 75 § 4 P.u.s.p., nie uregulowano bowiem procedury dotyczącej środków zaskarżenia przysługujących sędziemu w przypadku, gdy Minister Sprawiedliwości nie uwzględni jego wniosku o przeniesienie na inne miejsce służbowe. Pragnę jednocześnie zaznaczyć, że przyznanie sędziemu prawa do uruchomienia procedury przed sądem nie gwarantuje, że każdy taki wniosek zostanie rozpatrzony pozytywnie. Oznacza natomiast, że niezależny, bezstronny organ, jakim jest sąd, oceni legalność decyzji podjętej przez Ministra Sprawiedliwości. Ponadto, w mojej ocenie wprowadzenie wskazanego mechanizmu sądowej kontroli decyzji nie wpłynie negatywnie na organizację wymiaru sprawiedliwości. Warunkiem podstawowym, umożliwiającym przeniesienie sędziego, którym powinien kierować się sąd, jest bowiem zapewnienie ładu organizacyjnego sądownictwa, a tym samym zagwarantowanie obywatelom ich konstytucyjnego prawa do właściwego sądu.

Pismem z dnia 1 czerwca 2016 r. zwróciłem się do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z prośbą podjęcie stosownej inicjatywy ustawodawczej we wskazanym zakresie. Do chwili obecnej nie otrzymałem odpowiedzi na wskazane pismo. W związku z powyższym konieczne jest zwrócenie uwagi na ten postulat.

3.2 Postulat pilnego przyjęcia kompleksowej ustawy o biegłych sądowych³¹

³⁰ Nr sprawy w BRPO: VII.511.3.2014

³¹ Nr sprawy w BRPO: VII.510.20.2015

W mojej ocenie, **jednym z największych wyzwań dla polskiego wymiaru sprawiedliwości, który w znaczący sposób wpłynąłby na zwiększenie sprawności postępowań sądowych jest pilne wprowadzenie kompleksowej ustawy dotyczącej biegłych sądowych.** Obecny model funkcjonowania biegłych sądowych nie gwarantuje bowiem powoływania w postępowaniach sądowych i przygotowawczych osób, które zapewniają wydawanie prawidłowych merytorycznie, rzetelnych i terminowych opinii. Niewystarczająca regulacja prawna instytucji biegłych sądowych i rozproszenie regulacji już istniejących powoduje szereg problemów prawnych i faktycznych.

W związku z powyższym pragnę raz jeszcze podkreślić, że remedium na problem nieprofesjonalnie i niewydolnie funkcjonującej instytucji biegłych sądowych w wymiarze sprawiedliwości stanowić może jedynie uchwalenie kompleksowej ustawy dotyczącej tej materii. Pragnę przy tym podkreślić, że w pracach legislacyjnych dotyczących projektu ustawy o biegłych sądowych konieczne jest także uwzględnienie kwestii regulacji wynagrodzeń biegłych, istotnej dla zapewnienia dostępu do biegłych o najwyższych kwalifikacjach.

Wielokrotnie kierowałem do Ministra Sprawiedliwości wystąpienia wskazujące na opisane powyżej zagrożenia³². Warto również przypomnieć, że na potrzebę uchwalenia ustawy o biegłych sądowych wskazywała również Najwyższa Izba Kontroli³³, przedstawiciele samorządu radcowskiego³⁴, jak również Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz Polska Rada Biznesu³⁵.

Pismem z dnia 8 sierpnia 2016 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości poinformował mnie, że zostały podjęte wstępne działania zmierzające do wypracowania stosownego projektu, nie został on jednak jeszcze zgłoszony do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów z zakreślonym terminem realizacji zadania. Ponadto, wyjaśniono mi, że w toku prac legislacyjnych zostaną uwzględnione uwagi m.in. Najwyższej Izby Kontroli zalecające wprowadzenie regulacji zmierzających do zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego weryfikacji kandydatów na biegłych oraz monitorowania ich funkcjonowania w celu eliminacji osób, które nie dają rękojmi

³² Pismo z dnia 24.11.2015 r., pismo z dnia 26.01.2016 r., pismo z dnia 19.07.2016 r.

³³ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-bieglych-w-wymiarze-sprawiedliwosci.html>, data ostatniego dostępu: 11.08.2017 r.

³⁴ Pismo z dnia 15 lutego 2016 r., znak: L.dz. 263/2016

³⁵ <http://www.hfhr.pl/raport-biegli-sadowi-w-polsce/>, data ostatniego dostępu: 11.08.2017 r.

należytego wykonywania powierzonych funkcji. Zostałem również zapewniony, że w momencie, gdy projekt ustawy zostanie wypracowany – zostanie on mi przedstawiony do zaopiniowania. Do realizacji tych zapowiedzi nie doszło.

3.3 Postulat zagwarantowania odpowiedniej liczby lekarzy sądowych³⁶

Wielokrotnie w swoich wystąpieniach wskazywałem, że **jednym z nierozwiązanych problemów polskiego wymiaru sprawiedliwości pozostaje brak sprawnego funkcjonowania instytucji lekarzy sądowych przejawiający się w deficycie lekarzy zainteresowanych pełnieniem tej funkcji**³⁷. Z analizy skarg wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich wynika bowiem, iż sądy odrzucają wnioski o odroczenie terminu rozprawy z uwagi na brak przedłożenia zaświadczenia od lekarza sądowego przez zobowiązaną do stawiennictwa w sądzie osobę w przypadku, gdy dostęp do lekarza sądowego z przyczyn niezależnych od niej jest niemożliwy lub znacznie utrudniony. Wskazana regulacja prawna nie gwarantuje więc obywatelom prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich został poinformowany, że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzeże podniesiony problem. Za skuteczne narzędzie, mające na celu pozyskanie większej ilości kandydatów do pełnienia tej funkcji, uznano podwyższenie wynagrodzenia lekarzy sądowych, co nastąpiło rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 listopada 2012 r. zmieniającym rozporządzenie *w sprawie wynagrodzenia przysługującego lekarzowi sądowemu i trybu finansowania tego wynagrodzenia oraz zwrotu kosztów dojazdu, a także wzoru zestawienia wystawionych zaświadczeń*³⁸.

Jednocześnie, przekazano Rzecznikowi informację, że w przypadku gdyby podwyższenie wynagrodzenia lekarza sądowego za wystawienie zaświadczenia nie przyniosło spodziewanych efektów w zakresie wzrostu liczby lekarzy sądowych, przedmiotem rozważań w Ministerstwie będzie nowelizacja przepisów ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o lekarzu sądowym (Dz. U. Nr 123, poz. 849 ze zm.). Z kolei pismem z dnia 5 lutego 2016 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości poinformował

³⁶ Nr sprawy w BRPO: VII.511.17.2014

³⁷ M.in. pismo z dnia 8.04.2014 r., pismo z dnia 27.07.2015 r., pismo z dnia 10.12.2015 r.

³⁸ Dz. U. poz. 1317.

mnie, że podjęta została decyzja o podwyższeniu do 120 złotych kwoty za wystawienie zaświadczenia przez lekarza sądowego.

Nie jestem w posiadaniu informacji, czy podwyższenie wynagrodzenia lekarzy sądowych znacząco wpłynęło na zwiększenie liczby osób pełniących tę funkcję. W przypadku, gdyby tak się nie stało, konieczne jest dokonanie zmiany ustawy o lekarzu sądowym poprzez wprowadzenie do niej rozwiązań o charakterze systemowym, mających na celu usprawnienie procedur pozyskiwania kandydatów do objęcia stanowiska lekarza sądowego.

3.4 Postulat równego dostępu do stanowiska asesora sądowego³⁹

Kwestia zapewnienia równego dostępu do stanowisk w wymiarze sprawiedliwości poprzedzających dojście do zawodu sędziego, tj. referendarza sądowego, asystenta sędziego, a obecnie asesora sądowego, pozostaje w ciągłym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Na przestrzeni ostatnich lat Rzecznik wielokrotnie zwracał uwagę, że uprzywilejowanie przez prawodawcę aplikantów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (dalej: KSSIP) w dostępie do zawodów poprzedzających objęcie stanowiska sędziego stanowi dyskryminację osób, które odbyły aplikację sędziowską na tzw. starych zasadach.

Ostatnie wystąpienie w sprawie równego dostępu do stanowiska asesora sądowego wystosowałem do Ministra Sprawiedliwości w dniu 9 lutego 2017 r.

Na powyższe wystąpienie nie otrzymałem odpowiedzi. Co więcej, pomimo podnoszonych przeze mnie zastrzeżeń, do ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz. U. z 2017 r., poz. 146 ze zm.; dalej: ustawa o KSSIP) wprowadzono art. 33a ust. 5, który przewiduje ograniczenia praw osób, które ukończyły w latach 2007-2010 zdecentralizowany model szkolenia prowadzony przez sądy apelacyjne i zdały egzamin sędziowski na poprzednich zasadach, w dostępie do zawodu sędziego. Zgodnie z powołanym przepisem, wyłącznie egzaminowanemu aplikantowi aplikacji sędziowskiej [KSSIP] przysługuje wybór jednego z wolnych stanowisk asesorskich, o których mowa w art. 32a ust. 2 ustawy o KSSIP, według

³⁹ Nr sprawy w BRPO: VII.603.3.2017

kolejności miejsca zajmowanego na liście klasyfikacyjną egzaminowanych aplikantów aplikacji sędziowskiej. Przepis ten nie uwzględnia w ogóle praw osób, które odbyły aplikację sędziowską na tzw. starych zasadach.

Wprowadzone rozwiązanie budzi moje zaniepokojenie z punktu widzenia jego zgodności z konstytucyjną zasadą równego dostępu do służby publicznej (art. 60 Konstytucji RP), zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) oraz zasadą ochrony praw nabytych wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. W związku z powyższym, postuluję usunięcie wskazanych wyżej nieprawidłowości z systemu prawa.

3.5 Postulat określenia zasad kandydowania na stanowisko starszego asystenta sędziego oraz zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej asystentów sędziów⁴⁰

Pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra na problem zasad kandydowania na stanowisko starszego asystenta sędziego i związany z tym problem dotyczący podstawy prawnej odpowiedzialności dyscyplinarnej asystenta sędziego. Ustawodawca wprowadzając wymóg braku karalności dyscyplinarnej asystentów sędziów, nie uregulował jednocześnie w P.u.s.p., ani w żadnym innym akcie prawnym, zasad i procedury takiego postępowania. W obecnym stanie prawnym nie jest jasne, czy art. 155 § 3b P.u.s.p. może stanowić samodzielną podstawę dla dyscyplinarnego ukarania asystenta sędziego. **W takiej sytuacji, asystentowi sędziego nie zapewniono odpowiednich gwarancji w postępowaniu dyscyplinarnym, w tym m.in. prawa do ustanowienia obrońcy, wskazania organów, które miałyby orzekać w tym postępowaniu, czy określenia okresów przedawnienia przewinień dyscyplinarnych.**

Rzecznik został poinformowany⁴¹ przez Ministerstwo Sprawiedliwości, że nowelizacja P.u.s.p. obejmie również uporządkowanie regulacji dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej asystentów sędziów. W związku z powyższym za zasadne uważam rozwiązanie wskazanego postulatu.

⁴⁰ Nr sprawy w BRPO: VII.561.5.2016

⁴¹ Pismo z dnia 25 lipca 2016 r.

3.6 Postulat ustawowego określenia uprawnień pracowników ochrony w budynkach sądowych⁴²

Od kilku lat Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi sprawę ustawowego określenia uprawnień pracowników ochrony w budynkach sądowych⁴³. **Z treści art. 54 P.u.s.p. nie sposób wyinterpretować uprawnienia pracowników ochrony do przeglądania bagażu i odzieży osób wchodzących do budynku sądu w przypadku podejrzenia wnoszenia przez nie niebezpiecznych przedmiotów. W mojej ocenie, nie jest dopuszczalne, aby kwestie te, jak ma to obecnie miejsce w praktyce, były regulowane w regulaminie sądu. Sprawa ta wymaga w sposób nie budzący wątpliwości uregulowania na poziomie ustawowym.**

Zapewnienie bezpieczeństwa w budynkach sądowych oraz zapobieżenie naruszeniu zakazu wnoszenia broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych, w praktyce często wymaga dokonania przez pracowników ochrony czynności o charakterze prewencyjnym, m.in. przeglądania zawartości wnoszonych na teren sądu toreb czy odzieży. Czynności te – jako wiążące się z ograniczeniem konstytucyjnych praw i wolności (np. prawa do prywatności zagwarantowanego w art. 47 Konstytucji RP) – wymagają regulacji ustawowej. W mojej ocenie, w przedmiotowej sprawie istnieją przesłanki do wprowadzenia takiego ustawowego ograniczenia praw i wolności, z uwagi na potrzebę ochrony zdrowia, życia innych osób, a także zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania sądów.

Pismem z dnia 24 marca 2016 r. Rzecznik został poinformowany przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, iż ustawowe uregulowanie uprawnień pracowników ochrony wykonujących zadania w budynkach sądowych nastąpi w trakcie szeroko rozumianą reformy wymiaru sprawiedliwości. Z uwagi na powyższe, postulat niniejszy powinien być wreszcie wdrożony.

4. Pozostałe zagadnienia

⁴² Nr sprawy w BRPO: VII.510.16.2014

⁴³ Ostatnie pismo w tej sprawie RPO skierował do Ministra Sprawiedliwości w dniu 17.02.2016 r.

Dodatkowymi zagadnieniami podnoszonymi w przestrzeni publicznej⁴⁴, które wymagają, w mojej ocenie, refleksji oraz propozycji legislacyjnych są kwestie takie jak:

4.1 Zmniejszenie kognicji sądów przy zachowaniu standardów wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP

4.2 Wsparcie sędziów poprzez zwiększenie liczby asystentów sędziów

4.3 Przyznanie komornikom prawa do polubownego dochodzenia należności

4.4 Przekazanie syndykom większości czynności w upadłości konsumenckiej

4.5 Przekazanie referendarzom różnych czynności biurowych, np. dotyczących liczenia kosztów sądowych

4.6 Dopuszczenie zeznań świadków w sprawach cywilnych na piśmie lub przed urzędnikiem

4.7 Wprowadzenie specjalizacji sędziów

4.8 Dofinansowanie i usprawnienie pracy sekretariatów sądowych

4.9 Poprawa wykorzystania alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów (np. mediacje)

4.10 Wzmocnienie udziału czynnika społecznego (ławników) w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości

W wystąpieniach dotyczących problemów środowiska ławników Rzecznik Praw Obywatelskich podnosił m.in. kwestie takie jak:

- a) brak rekompensaty pieniężnej za czas poświęcony na zapoznanie się przez ławnika z aktami sprawy przed rozprawą⁴⁵,
- b) brak zwrotu należności za zakup biletów umożliwiających ławnikom dojazd na rozprawę środkami komunikacji miejskiej⁴⁶,

⁴⁴ Por. m.in. <http://www.rp.pl/Sedziowie-i-sady/308099913-Reforma-sadownictwa-co-spowalnia-sady.html#ap-1>, data ostatniego dostępu: 11.08.2017 r., <https://courtwatch.pl/blog/2017/08/16/fcwp-proponuje-prezydentowi-wprowadzenie-pakietu-obywatelskiego/>, <http://www.iustitia.pl/1862-ssp-iustitia-sklada-projekty-trzech-ustaw-i-zwraca-sie-do-prezydenta-o-harmonogram-konsultacji,czy> <http://www.hfhr.pl/jakiej-reformy-wymiaru-sprawiedliwosci-potrzebujemy/> data ostatniego dostępu: 1.09.2017 r.

⁴⁵ Nr sprawy w BRPO: VII.519.1.2014

⁴⁶ Nr sprawy w BRPO: VII.519.1.2014

- c) brak szczegółowego określenia w przepisach podmiotu, sposobu i środków, umożliwiających radom ławniczym realizację obowiązku podnoszenia poziomu pracy wykonywanej przez ławników⁴⁷,
- d) malejącą liczbę ławników w sądach powszechnych oraz na związane z tym zaniechanie przeprowadzania szkoleń i podnoszenia kwalifikacji ławników⁴⁸,
- e) zasadność rozważenia przez Ministra Sprawiedliwości ustanowienia nadzoru organizacyjnego Krajowej Rady Sądowniczej nad ławnikami w sądach powszechnych oraz ewentualnego nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad sposobem realizacji obowiązku podnoszenia przez ławników swych kwalifikacji⁴⁹.

Z uwagi, iż Minister Sprawiedliwości nie podzielił stanowiska Rzecznika we wskazanym zakresie, a w mojej ocenie w dalszym ciągu postulaty te zasługują one na uwzględnienie, pozwalam sobie ponownie przedłożyć je pod rozagę Pana Ministra.

4.11 Lepsza organizacja pracy sądów, lepsza komunikacja między sądem, a uczestnikami postępowania, czy zwoływanie posiedzeń organizacyjnych

W tym miejscu pragnę wyrazić swoje pełne poparcie dla przedstawionego przez Naczelną Radę Adwokackiej Kancelarii Prezydenta RP projektu zmian w *rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 5 sierpnia 2015 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych*⁵⁰. Projekt ma na celu polepszenie współpracy sądów administracyjnych z pełnomocnikami i stronami poprzez:

- a) zamieszczanie na wezwaniu informacji, o której rozpoczyna się sprawa i jak długo przypuszczalnie potrwa,
- b) uregulowanie sytuacji, kiedy następuje opóźnienie w rozpoczęciu rozprawy wskutek siły wyższej czy „alarmu bombowego”,
- c) uregulowanie sytuacji, kiedy pojawia się opóźnienie związane ze złą organizacją pracy sądu – jeżeli opóźnienie przekracza godzinę, sprawa powinna zostać odroczone, chyba że strony, które się nie stawiły chcą, aby się odbyła.

⁴⁷ Nr sprawy w BRPO: RPO-737924-I/13

⁴⁸ Nr sprawy w BRPO: RPO-737924-I/13

⁴⁹ Nr sprawy w BRPO: RPO-737924-I/13

⁵⁰ Dz. U. z 2015 r., poz. 1177.

Wskazane zmiany mają zapewnić lepsze gospodarowanie czasem zarówno w sądzie, jak i przez obywateli, którzy z sądów korzystają. Niejednokrotnie zwalniają się oni z pracy i byłoby właściwym, gdyby mogli oni przewidzieć czas do tego potrzebny⁵¹.

Jak wskazywałem na wstępie, przedstawiona w niniejszym piśmie lista dotycząca obszarów wymagających zmian w wymiarze sprawiedliwości oraz proponowane rozwiązania tych problemów nie pretenduje do posiadania wyczerpującego charakteru. **Pragnę jednocześnie podkreślić, że wskazane przeze mnie problemy w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości wynikają z treści skarg indywidualnych, wpływających do mojego Biura, a więc stanowią wyraz oczekiwań osób mających, w taki czy inny sposób, styczność z polskim sądownictwem. Dlatego pozwalam sobie wyrazić nadzieję, że zostaną one dogłębnie rozważone w toku prowadzonych prac legislacyjnych w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.**

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r., poz. 958), przedstawiam uprzejmie Panu Ministrowi powyższe uwagi oraz zwracam się jednocześnie z uprzejmą prośbą o poinformowanie mnie o sposobie ich rozpatrzenia.

Pragnę również zwrócić uwagę Pana Ministra, że swój udział w konsultacjach dotyczących reformy wymiaru sprawiedliwości deklarują m.in. środowiska prawnicze, naukowe oraz organizacje społeczne. Wyrażam nadzieję, że kiedy do tej debaty dojdzie, to na równych prawach uczestniczyć w niej będą wszystkie zaangażowane podmioty.

⁵¹<http://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/projekt-adwokatury-zmian-w-regulaminie-urzedowania-sadow-administracyjnych/>, data ostatniego dostępu: 1.09.2017 r.

Do wiadomości:

1. **Pan Mateusz Morawiecki**
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Rozwoju i Finansów
Ministerstwo Rozwoju i Finansów
Pl. Trzech Krzyży 3/5
00-507 Warszawa

2. **Pan Zbigniew Ziobro**
Minister Sprawiedliwości
Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

3. **Pan Konstanty Radziwiłł**
Minister Zdrowia
Ministerstwo Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

4. **Pani Małgorzata Gersdorf**
Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
Sąd Najwyższy
Plac Krasińskich 2/4/6
00-951 Warszawa

5. **Pan Marek Zirk – Sadowski**
Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego
Naczelnny Sąd Administracyjny
ul. Gabriela Piotra Boduena 3/5
00-011 Warszawa

6. **Pan Dariusz Zawistowski**
Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa
Krajowa Rada Sądownictwa
ul. Rakowiecka 30
02-528 Warszawa

- 7. Pan Krzysztof Kwiatkowski**
Prezes Najwyższej Izby Kontroli
Najwyższa Izba Kontroli
Skr. poczt. P-14
00-950 Warszawa
- 8. Pan Krystian Markiewicz**
Prezes Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”
Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”
ul. Przyokopowa 33
01-208 Warszawa
- 9. Pani Irena Kamińska**
Prezes Stowarzyszenia Sędziów „Themis”
Stowarzyszenie Sędziów THEMIS
ul. Gabriela Piotra Boduena 3/5 pok. 444
00-011 Warszawa
- 10. Pani Dorota Hildebrand – Mrowiec**
Prezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce
Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce
ul. Akademicka 1
22-400 Zamość
- 11. Pan Maciej Bobrowicz**
Prezes Krajowej Rady Radców Prawnych
Krajowa Rada Radców Prawnych
Al. Ujazdowskie 41 lok 2
00-540 Warszawa
- 12. Pan Jacek Trela**
Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej
Naczelna Rada Adwokacka
ul. Świętojerska 16
00-202 Warszawa

13. Pan Maciej Hamankiewicz

Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej

Naczelna Izba Lekarska

ul. J. Sobieskiego 110

00-764 Warszawa

14. Pan Jerzy Ząbkiewicz

Prezes Zarządu Głównego

Stowarzyszenia Krajowa Rada Sędziów Społecznych

ul. Patli 19

16-400 Suwałki